

3. Kolekcije knjig, ki jih nameravamo poslati na teren, moramo zelo skrbno in pestro sestaviti. V njej morajo biti zastopana domača dela, prevodi, mladinske in otroške knjige in poučna literatura. Seveda je potreben še podrobnejši izbor po vsebini. Nekaj knjig mora biti zgodovinskih, pustolovskih, partizanskih itd.

4. Za namestitev in prevoz si moramo omisliti za to primerne omarice-kovčke. Najbolje je, če jih naročimo pri tovarni kovčkov v Domžalah, ki te omarice že izdeluje. Omarice naj bodo lepe in okusne. Nikar pošiljati knjig v navadnih zabojih ali škatlah!

5. Izbor knjig uredimo strogo po knjižničarskih vidikih. Priložena naj bo kartoteka in sezname knjig in vsi drugi potrebni formularji, ki jih mora voditi izposojevalec na terenu. Temu izboru dodamo še seznam knjig občinske ljudske knjižnice, tako da bodo bralci lahko preko svojega knjižničarja zahtevali tudi nekatere knjige iz matične knjižnice.

6. Zelo važno je nadalje, da izposojevalca dobro pripravimo na njegov posel. Dogovorimo se z njim za točen potek dela in ga naučimo voditi vse potrebne zapiske in izpolnjevati formularje. Predvsem mu moramo dopovedati, da ostane v stalnem stiku z matično občinsko knjižnico.

7. Prevoz knjig na teren bo vsaka knjižnica rešila po svoje, saj ne manjka avtomobilov in drugih prevoznih sredstev. Kako dolgo naj ostanejo knjige na terenu, je prav tako odvisno od prakse. V nekaterih kmečkih naseljih je 100 do 150 izbranih knjig dovolj za celo zimsko sezono. Drugod zamenjamo knjižnico na tri mesece.

8. Zelo važno delo pa se začne šele sedaj. Delo potujočih knjižnic je potrebno stalno spremljati. Po možnosti jih moramo obiskati na terenu in videti, kako funkcionirajo.

9. Kadar potujoče knjižnice zamenjamo, je najbolje, da jih prepeljemo nazaj v matično knjižnico, kjer na podlagi izpolnjenih bralčevih kontov in knjižnih listkov nadrobno analiziramo izposoje. Pregledamo, katere knjige so si bralci največ izposojali in kdo jih je bral. Ugotovimo želje bralcev in kaj moramo svetovati knjižničarju-izposojevalcu. Obenem pregledamo tudi fond, izločimo uničene knjige, jih ponovno uredimo, in knjige so s popravki in izboljšavami pripravljene za pot v drugi kraj.

10. Po takšni analizi in pregledu se moramo s knjižničarji-izposojevalci zopet pogovoriti predvsem o tem, kako dobro knjigo približati bralcem. Če je potujočih knjižnic več, je potrebno pripraviti daljši sestanek ali seminar s knjižničarji.

Če bomo tako delali, bo izmenjava knjig prav gotovo rodila uspeh. Da pa bi delo lahko povsod pravilno potekalo, bomo morali

še marsikaj storiti. Predvsem pa bomo morali imeti dobre občinske knjižnice in kader s solidnim strokovnim znanjem, ki dobro ve, kaj hoče, in zna to tudi doseči.

POHIŠTVO V LJUDSKI KNJIŽNICI

III. Knjižničarjeva miza in pult

BOGO PREGELJ

Razen polic potrebuje ljudska knjižnica še nekaj pohištva, ki je pač bolj ali manj standardno, kakor ga uporabljamo po pisarnah in prostorih, kjer naj se ljudje sestajajo k branju.

Izrazito pisarniški kos je pisalna miza, ki jo bo uporabljal v malih knjižnicah knjižničar kot svoje delovno mesto. V srednji in v večji ljudski knjižnici bomo pa uporabili namesto navadne pisalne mize knjižničarjev delovni pult, ki se pa po svoji nalogi in obliki bistveno razlikuje od pulta v pultni knjižnici. Medtem ko namreč loči v pultni knjižnici pult bralca od knjig in stoji za njim knjižničar kot posrednik med bralcem in vskladiščenimi knjigami, pa mora biti zaradi tega konstruiran za potrebe bralca kot miza, na katero polaga knjižničar knjige, kadar si jih hoče bralec izbrati samo po vsebini in snovi, ne da bi imel sicer specificirane želje, — služi pult v knjižnici svobodnega pristopa samo knjižničarju za opravljanje tehničnega dela pri izposojanju in sprejemanju knjig. Zaradi tega je pult konstruiran kot pisalna miza z vloženimi predalniki za listovnike in za odlaganje knjig, ki jih vračajo bralci.

Da bi zmanjšali delovne kretnje na najmanj, ima takšen pult navadno obliko podkve in sestoji iz osrednjega dela, pisalne mize, in dveh stranskih kril, kjer so pogrezljivi predalniki za listovnike in druge podloge za ugotavljanje vpisa, izposoje, vračanja in zamude, hkrati ima pa na notranji strani še police, kamor odlaga knjižničar vrnjene knjige, da jih potem pri internem delu razporedi po policah.

Knjižničarjev pult postavljamo tako, da ima knjižničar pregled po vsem prostoru in da nadzira prihajanje in odhajanje obiskovalcev. Zaradi tega ga postavljamo v knjižnicah, ki imajo primerne prostore, koj k vhodu tako, da prihajajo bralci v knjižnico na tej strani pulta, iz nje pa odhajajo na oni. Pa tudi, kjer bi dva vhoda ne bila mogoča, bomo postavili knjižničarjevo mesto, pa najsi bo pisalna miza s kartotekami ali pa pult, tako da bo imel knjižničar vhod v obeh tudi, kadar bo kaj drugega delal.

V večjih knjižnicah, kjer opravlja nadzorno in posvetovalno vlogo pri policah več posebnih knjižničarjev, ki nimajo opravka s tehničnim evidentiranjem izposoje, bomo obrnili knjižnični pult samo proti vhodu in izhodu. V malih knjižnicah to ni nujno, ker zajame knjižničar z enim pogledom ves prostor, samo ne sme kazati vhodu hrbta. Tam bomo postavili pisalno mizo s strani, če gre, poševno, da bo zajel knjižničarjev zorni kot ves prostor, kadar bi knjižničar sedel za pisalno mizo.

Za pisarniško mizo običajnih mer se bomo v ljudski knjižnici le stežka odločili, ker je pregloboka. Uporabljali jo bomo pač za silo, ko nam pa bodo dovoljevala sredstva, bomo dali izdelati mizo, ki nam bo odgovarjala po velikosti in razdelitvi predalov. V srednjih knjižnicah nam bo zadostovala miza z naslednjimi merami: dolga 200 cm, široka 75 cm in v treh delih. Pisalni prostor je z obeh strani obdan s predalniki za listovnike, ki so pokriti s pokrovom na potez (roloji so dragi, razen tega zakotijo prostor v mizi in s tem skrajšajo uporabno odprtino predala). Če uporabljamo predal za bralčeve konte in podobno, naj bo visok 28 do 30 cm, 17 cm pa, če ga uporabljamo za knjižne listke.

Spodnji in srednji del pisalne mize razdelimo tako kakor pri drugih pisalnih mizah in imamo po predalih shranjene tiskovine. V srednjem predalu, ki je lahko razdeljen na dva samostojna razdelka, bomo uredili predalnik za dnevni inkaso, prav tam bomo pa hranili tudi pečate in dnevne blagajniške priloge, dokler jih ne priključimo blagajniški knjigi.

Tudi v pultni knjižnici vključujemo knjižničarjevo delovno mesto v sistem pulta, le da podaljšamo pisalno mizo bodisi z obeh strani ali pa samo z ene v pult, ki je pa lažji in ožji kakor pisalna miza, saj zadostuje že, da je širok 50 cm, pod pultom je pa ena sama tekoča polica za odlaganje knjig in postavljanje pripravljenih oglednih kolekcij.

Podkvasti pult se v bistvu ne razlikuje od opisanega, le da seže navadno preko mize in je za 60 do 80 cm dvignjen nad pisalno ploskev. Da dobimo neprekinjeno delovno ploskev na pultu, uvajajo prakso, da opravlja pri izposoji službujoči knjižničar svoje delo stoje in je zaradi tega tudi pisalna ploskev dvignjena v višino 130—140 cm. Tako poslovanje zahteva sicer od knjižničarja precej fizičnega napora, ker je ves čas na nogah, je pa priporočljivo, ker mu daje večjo gibljivost in s tem zvečuje njegovo storilnost. Razen ob urah najhujšega pritiska, ko ima pomočnika, opravlja lahko vse delo brez posebnih zastankov en sam knjižničar, medtem ko mora imeti knjižničar, ki sedi, stalnega pomočnika za sprejemanje knjig. — (Op. ur.: Načrte dobite pri DBS.)

PO ČEŠKOSLOVAŠKIH KNJIŽNICAH

(Osebni vtisi)

FRANCE DOBROVOLJC

Po dogovoru med Matico Slovensko (Slovaško) v Martinu in Zvezo društev bibliotekarjev FLRJ sem v oktobru 1957 prebil tri tedne na Češkoslovaškem v zameno za slovaškega bibliotekarja dr. Borisa Balenta, specialista za stare tiske. Ker sem imel še druge študijske interese pri delu v češkoslovaških knjižnicah, mi je ostalo le malo časa za ogled večjega števila bibliotek, od katerih sem videl le najvažnejše.

Prva knjižnica, katere organizacijo sem si ogledal, je bila knjižnica *Maticе Slovenske* v Martinu. To je stara, slavna ustanova, ki je predstavljala jedro kulturnega dela v teh »slovaških Atenah« od šestdesetih let preteklega stoletja dalje, nato pa po večdesetletni nasilni madžarski prekinitvi ponovno krepko živela v prvi češkoslovaški republiki. Knjižnica obsega ok. 450.000 zvezkov, od katerih pa je bibliotekarsko obdelanih in postavljenih le okoli 70.000. Največji del njenega knjižnega sklada je spravljn zaradi pomanjkanja prostora v kletih sosednega poslopja, v katerem je Matica do leta 1952 imela svojo novo tiskarno, in je neurejen. Za že obdelani oddelek ima knjižnica samo imenski katalog, ki je bralcu na razpolago. Od leta 1953 dalje ima knjižnica značaj slovaške nacionalne biblioteke.

Po organizacijskem načrtu slovaškega bibliotekarstva je njena glavna naloga ta, da izdeluje tekočo bibliografijo slovaških knjig, člankov in periodik in muzikalij. Razen tega izdaja Matica Slovenska še vrsto drugih bibliografij in bibliotekarsko-teoretičnih pa zgodovinskih del, medtem ko leposlovja ne izdaja več. Ima številni kader 96 ljudi, od katerih se kakih 10 ukvarja samo z bibliografijo; knjižnica sama ima značaj zaprte študijske ustanove (čitalnica ima samo 6 prostorov), kamor izjemoma zahajajo bralci iz mesta (ki šteje sedaj komaj kakih 23.000 ljudi), pač pa naletiš v njej na mnoge tujce (Madžare, Bolgare, Romune, Ruse, zadnje čase tudi Jugoslovane), ki največ proučujejo medsebojne stike s Slovaki. Sicer pa je bibliografsko delo na Slovaškem porazdeljeno tako, da ga po določenem načrtu opravljajo kar tri institucije: